

Η Παιδεία του Επαναστατημένου Έθνους (Ηρακλής Αθ. Φίλιος, Βαλκανιολόγος-θεολόγος)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Πριν την ελληνική παλιγγενεσία οι στόχοι της εκπαίδευσης ήταν προφανείς, η εθνική συνειδητοποίηση και η διεκδίκηση της εθνικής ανεξαρτησίας. Αυτοί αλλάζουν στα χρόνια της επανάστασης του 1821 κι εστιάζονται, πλέον, στο «**φωτισμό**» του γένους, την πνευματική του ανύψωση, για να ανταποκριθεί επιτυχώς στις απαιτήσεις της ειρηνικής περιόδου που ερχόταν και στην «ανάγκη» να συμβαδίσει με τους άλλους πολιτισμένους ευρωπαϊκούς λαούς.[1]

Το πρώτο Σύνταγμα του 1822 δεν προέβλεπε αυτοτελές Υπουργείο Παιδείας και οι αρμοδιότητές του είχαν εκχωρηθεί στο Υπουργείο Εσωτερικών, που κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες για να οργανώσει τη στοιχειώδη εκπαίδευση. Ο μινίστρος (Υπουργός) των Εσωτερικών Γεώργιος Δικαίος, **Παπαφλέσσας (1788-1825)**, προτείνει: «**Είναι ανάγκη να γίνει αρχή και να συσταθούν και να εξοικονομηθούν σχολεία, όσα και όπως η περίστασις συγχωρεί**».

Συγχρόνως η **Πελοποννησιακή Γερουσία**, αυτός ο Οργανισμός Διοίκησης που συγκροτήθηκε από τους επαναστατημένους Έλληνες της Πελοποννήσου το 1821,

ενδιαφέρθηκε για την εκπαίδευση, σύστησε σχολεία, όπου μπορούσε και αναζήτησε άξιους δασκάλους για να διδάξουν στους μαθητές **ελληνικά, μαθηματικά και ξένες γλώσσες**. Προέτρεπε τη νεολαία να μορφωθεί, οι παρεχόμενες σπουδές ήταν δωρεάν, αφού «κάθε μαθητής δεν θα ξοδεύσει άλλο τι, παρά δια τα βιβλία του και την ζωοτροφίαν του».

Η οργάνωση της εκπαίδευσης γίνεται συστηματικότερη με την **Εθνοσυνέλευση του Άστρους, το 1823**, που καθιέρωνε και την «**αλληλοδιδασκτική**» μέθοδο. Σύμφωνα με αυτήν ο δάσκαλος βοηθιέται από τους μεγαλύτερους και καλύτερους μαθητές του στο έργο του, τους «**πρωτόσχολους**». Έτσι, μπορούσε να λειτουργήσει ένα σχολείο οικονομικότερα με μεγάλο αριθμό μαθητών, αλλά με ένα μόνο δάσκαλο. Η μέθοδος αυτή πρωτοεφαρμόστηκε στην Αγγλία τον 17^ο αιώνα, αλλά τελειοποιήθηκε στην Γαλλία του Sarazin. Η μέθοδος του τελευταίου μεταφράστηκε στην Ελλάδα, για να εφαρμοστεί συστηματικότερα η αλληλοδιδασκτική επί Καποδίστρια (1776-1831), την οποία εισήγαγε επίσημα ο Ιωάννης Κοκκώνης (1796-1864), γενικός Επιθεωρητής των Σχολείων.

Η δημιουργία της **Πενταμελούς Επιτροπής** με πρόεδρο τον δυναμικό ιερωμένο Άνθιμο Γαζή (1764-1828) έδωσε ιδιαίτερη ώθηση στα θέματα της εκπαίδευσης. Καθιέρωσε τρεις βαθμίδες μόρφωσης, στην πρωτοβάθμια ο μαθητής μάθαινε να διαβάζει, να γράφει και να λογαριάζει• στη δευτεροβάθμια, που περιλάμβανε τα Λύκεια, ένα σε κάθε πρωτεύουσα επαρχίας, ο μαθητής θα διδασκόταν τα αρχαία ελληνικά, τα λατινικά, στοιχεία των Φυσικών Επιστημών και της Φιλοσοφίας και τα Γαλλικά. Προβλεπόταν και τριτοβάθμια με την ίδρυση Πανεπιστημίου με τέσσερις Σχολές, της Νομικής, της Φιλοσοφικής, της Θεολογικής και της Ιατρικής, αλλά οι συγκυρίες δεν επέτρεπαν να υλοποιηθεί αυτός ο υψηλός στόχος. Θυμίζουμε ότι την ίδια χρονιά, το 1824, όχι τυχαία, ιδρύοταν στην Ιόνιο Πολιτεία, στα Επτάνησα, που διοικούσαν οι Άγγλοι, από τον Γκίλφορντ (1766-1827),[2] τον Διοικητή, η **Ιόνιος Ακαδημία** με τις ίδιες Σχολές. Έτσι, το πρώτο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα στα νεότερα χρόνια που ιδρύθηκε στον ελλαδικό χώρο βρισκόταν σε περιοχή κάτω από ξένη (αγγλική) διοίκηση!

Συγκινητική ήταν και η συμβολή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην προσπάθεια «φωτισμού» του γένους. Διέθεσαν μεγάλα χρηματικά ποσά για τη συντήρηση σχολείων, απηύθυναν εκκλήσεις στους ανθρώπους των γραμμάτων για χορήγηση βιβλίων, και κάποιο διέθεταν και τα δικά τους στις σχολικές βιβλιοθήκες.

Όλη αυτή η φιλεκπαιδευτική προσπάθεια έχει αφετηρία της τον Διαφωτισμό, που υπήρξε «πανταχού παρών» στην κρίσιμη αυτή στιγμή του ελληνισμού. Δεν

παραγνωρίζεται και το γεγονός ότι οι προσπάθειες αυτές εύρισκαν τις αντιδράσεις των αντιπάλων του Διαφωτισμού, φανερές ή υπονοούμενες, αλλά οι υποστηρικτές της παιδείας προσπαθούσαν να τις αντιμετωπίσουν με τη πειθώ των λόγων, που προκύπτει από την αίσθηση υπεροχής και ότι εργάζονται ανιδιοτελώς για το καλό του κοινωνικού συνόλου, αφού **«Το φως είναι προκριτότερον από το σκότος»**.**[3]**

[1] Το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών του κειμένου έχει αντληθεί από το βιβλίο «Θέματα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας από τις πηγές», Γ΄ Λυκείου, ΟΕΔΒ, 1991

[2] Ασπάστηκε την Ορθοδοξία στο πρώτο του, μάλλον, ταξίδι στα Ιόνια νησιά και την Ήπειρο, το 1791.

[3] Τίτλος από τον πρόλογο του έκτου μέρους της «Στοιχειώδους Εγκυκλοπαιδείας των παιδικών μαθημάτων» των Γ. Γενναδίου και Γ. Λασσάνη. (Ιστορία γ΄ και δ΄ Δέσμης, σ. 156, 1991, ΟΕΔΒ).